

8. Praktiline osa - harjutused

T-Kit käsiraamat
Sotsiaalne
kaasatus

Selles praktilises osas leiame harjutusi ja võtteid, mida kasutada oma töös siis, kui tegelete eelpool kirjeldatud küsimustega.

Siiski on harjutused kõigest tööriistad ja iga tööriista on võimalik kasutada nii heal kui halval eesmärgil niisamuti nagu näiteks süstalt saab kasutada nii inimeste ravimiseks kui ka selleks, et süstida neile surmavat haigust. Teie ülesandeks jääb neid harjutusi vastutustundlikult kasutada. Tööd teemaga alustage alati oma eesmärkide määratlemisest ja seejärel vaadake, kas mõni nendest harjutustest aitab kaasa teie eesmärgi saavutamisele ning mitte vastupidises järjekorras, et enne kasutate ülesannet ja siis avastate, et tulemus on oodatule vastupidine.

Harjutusi tuleb alati kohandada vastavalt oma sihtgrupile (mõned harjutustest on pigem mõeldud noorsootöötajatele ja teised noortele). Seega on oluline õppida kõigepealt oma sihtgruppi tundma. Saada teada, kui hästi osalejad üksteist tunnevad, millised on nende eelnevad koolituste kogemused, mis tegevused on planeeritud enne ja pärast antud koolitust jne., ja vastavalt sellele valida ning kohandada ka oma meetodid. Koolitajatöö spetsiifikast saad juurde lugeda veel T-Kit käsiraamatust Koolitamise alused.

Pidage meeles: üks harjutus ei suuda lahendada kõiki probleeme!

Harjutused on jagatud erinevatesse alaosadesse.

- 8.1. *Erivajadustega või vähemate võimalustega noored* – harjutused, mis aitavad mõista, kes on erivajadustega või vähemate võimalustega noored, kuidas ühiskond neid näeb ja millist survet nad taluma peavad.
- 8.2. *Sotsiaalse tõrjutuse tunnetamine* – harjutused, mis aitavad mõista, mis tunne on olla tõrjutud, antakse ka mõningad tõrjutusega toimetulemise meetodid.
- 8.3. *Usalduse ja enesehinnangu loomine* – pakub erinevaid võimalusi usaldusel rajaneva suhte loomiseks noorsootöötaja ja noore või noorte endi vahel. Ära on toodud ka mõned enesehinnangu tõstmise meetodid.
- 8.4. *Konflikti juhtimine* – näitab, kuidas tulla toime konfliktidega, kuidas neid paremini mõista ja mida teha, kui nad tekivad.
- 8.5. *Partnerlussuhete loomine* – mõned praktilised harjutused, mis annavad aimu sellest, mida tähendab partnerlussuhete loomine ja koostöö tegemine erinevate inimestega.
- 8.6. *Omataoliste/-ealiste koolitamine* – pakub praktilisi võimalusi uurida kuidas omataoliste/-ealiste koolitamine toimib ja miks ta toimib.

Tänuavaldus

Paljud järgnevas osas toodud harjutustest pakkus välja Suurbritannias asuv noorsootöö organisatsioon Rahvuslik Noorteagentuur (NYA), mis muuhulgas tegeleb ka koolituse ja materjalide kirjastamisega <http://www.nya.org.uk>. Partnerlusprogramm on NYA-le tänulik panuse eest käesolevasse käsiraamatusse.

8.1 Erivajadustega või vähemate võimalustega noored

SIDRUNID

Eesmärk

See on „jäälohkumise“ harjutus, mis tutvustab individuaalseid erinevusi. Seda võib kasutada sissejuhatuseks stereotüüpe, erinevusi ja võrdseid võimalusi käsitlevatele teemadele.

Vahendid

Piisavalt sidruneid, nii et jätkuks kõigile grupi liikmetele

Kandekott

Grupi suurus

Pole oluline

Aeg

30 minutit

Etappide kirjeldus

1. Andke igale grupi liikmele üks sidrun.
2. Paluge kõigil oma sidrunit lähemalt uurida, otsida erilisi tundemärke ja kompida sidruni koort.
3. Julgustage kõiki oma sidrunile nime panema, et neid isikupärasemaks teha.
4. Andke eelnevateks etappideks 5 minutit aega ja koguge siis kõik sidrunid kokku kandekotti. Raputage seda, et sidrunid segi ajada.
5. Laotage sidrunid grupi ette pörandale laiali.
6. Paluge igaühel kordamööda tulla ja oma sidrun üles otsida.
7. Kui tekib vaidlus selle üle, kellele sidrun kuulub, püüdke aidata otsust langetada, aga kui ikka ei suudeta omanikku tuvastada, pange see sidrun kõrvale. Sellise vaidluse korral peaks lõpus jääma üks sidrun ja üks sidrunita inimene, kes teineteist leiavad. Kuid ilmselt avastate üllatusega, et enamus inimesi tunneb oma sidruni kergesti ära.

Analüüs ja hindamine

Kui kõik inimesed on oma sidrunid leidnud, võite alustada arutelu. Kui kindlad on nad selles, et nad õige sidruni võtsid? Kuidas nad vahet tegid? Julgustage neid otsima paralleele selle harjutuse ja inimeste eristamise vahel. Uurige stereotüüpe: kas kõik sidrunid on ühte värvi? Kas nad on kõik sama kujuga?

Võrrelge seda stereotüüpidega, mis on erinevatel kultuuridel, rassidel ja sugudel. Mida see grupile tähendab?

Teie hinnang sellele protsessile ja esile kerkinud probleemid aitavad teil ette valmistada edasisi teemakäsitlusi (sessioone) erinevuste ja võrdsete võimaluste teemadel.

JÄRELDUSED

Enamus inimesi tunneb selle mängu üht või teist varianti, seepärast on sellega hea grupitööd alustada. Teil pole vaja liiga palju sissejuhatuseks selgitada. Ka tulemused on väga selged ja seetõttu on see tõhus debati alustamise viis. Harjutus aitab tekitada arutelu selle ümber, kuidas täiskasvanud noori näevad.

Vahendid

Pabertahvel
Kirjutusvahendid

Grupi suurus

6 liiget grupi kohta

Aeg

30 minutit

Etappide kirjeldus

1. Paluge inimestel moodustada ring ja seista näoga üksteise poole. Andke ühele grupi liikmele leht paberit ja kirjutusvahend. Kui grupp on suurem kui 6 inimest, võite anda 2 paberilehte, et kõigil oleks võimalus osaleda.
2. Paluge neil joonistada tüüpilise noore naisterahva või meesterahva pea. Kui te töötate mingi kindla teemaga nagu näiteks narkootikumide tarbimine, võite neil paluda joonistada tüüpilise narkosõltlase pea. Juhtige tähelepanu sellele, et nad lisaksid ka detaile näiteks soeng, peakatted, meik, jne.
3. Kui nad on lõpetanud, siis paluge neil paber ülevalt nii kokku voltida, et joonistust ei oleks näha ja anda see koos kirjutusvahendiga edasi enda paremal käel istuvalle inimesele.
4. Jätkake paberi edasiandmist ja pildi täiendamist kuni on valmis pea, keha, käed ja jalad.
5. Esitlege pilti gruppidele. Kas inimestel on sarnane nägemus tüüpilisest noorest, narkomaanist, jne? Millised on erinevused? Kust saadakse informatsioon ja ettekujutused? Kui täpsed need on?

Analüüs ja hindamine

Algatage arutelu stereotüüpidest ja sellest, kuidas nad mõjutavad inimeste vaateid ja arvamusi. Arutage, kuidas stereotüübid kinnistuvad nii meedias nähtud kujutiste kui ka enda kogemuste kaudu.

VÄITEHARJUTUS – VÄHEMATE VÕIMALUSTEGA NOORED

Eesmärk

Selles harjutuses lähenetakse rasketele teemadele huvitaval viisil. See julgustab inimesi teemadele kriitiliselt lähenema, erinevaid seisukohti ära kuulama ja oma arvamust kujundama.

Vahendid

Kaabu või kauss
Väikesed paberilipikud
Kirjutusvahendid
Nöör/köis
Pabertahvel/tahvel

Grupi suurus

Pole oluline

Aeg

60 minutit

Etappide kirjeldus

1. Jagage ruum nööri abil kaheks osaks, tähistades ühe poole „jah“ või „nõus“ ja teise poole „ei“ või „ei ole nõus“.
2. Andke igale osalejale paber ja paluge neil sinna kirjutada üks väide erivajadustega või vähemate võimalustega noorte kohta või siis vastavalt sellele teema kohta, millega te parasjagu tegelete. Tooge neile mõni näide ja selgitage, et kasutate hiljem nende väiteid ja seetõttu peaksid nad olema võimalikult selged. Vältige pehmeid sõnu nagu „üsna“ või „natuke“ ja esitage väited pigem jaatavas vormis (nt. „Narkomaanid on kurjategijad“ selle asemel, et väita „Narkomaanid ei ole kurjategijad“).
3. Korjake kõik väited kokku kaabusse või kaussi, võtke esimene välja ja lugege see valjusti ette. Võimalusel kirjutage see ka tahvlile, et hiljem saaks seda meelde tuletada. Andke osalejatele minut mõtlemisaega ja paluge neil siis pool valida. Selgitage, et kahevahel olemine ei ole lubatud, olla saab ainult poolt või vastu. Seejärel võib arutelu alata. Osavõtjad peavad üritama veenda teise seisukoha valinud inimesi, et nende poolel on õigus. Kui vestlus ei alga spontaanselt, küsige ühelt osalejalt, miks ta niisuguse seisukoha valis. Kui diskussiooni ei teki, sest kõik seisavad ühel pool, siis muutke natukene väidet või võtke järgmine. Püüdke iga vestlusega jääda viie minuti piiridesse, välja arvatud juhul, kui kõik on aktiivselt arutelluse kaasatud ning esitatakse ka uusi argumente.
4. Kui kõik väited on läbi arutatud (või kui osalejate huvi on langenu) lõpetage harjutus ja tooge kogu grupp kokku. Osasid küsimusi arutage analüüsi ja hindamise ajal.

Analüüs ja hindamine

- Kas arutelus tuleks lubada emotsionaalsete argumentide kasutamist?
- Kas kõik võtsid arutelust osa?
- Kas te vahetasite poolt?
- Kas te vahetasite poolt argumenti tõttu, mille esitas keegi teie poolelt?
- Kas teil õnnestus oma arvamust selgelt väljendada?
- Olete te kunagi poolt vahetanud seepärast, et te olite (peaaegu) ainus sellel poolel?
- Olete te proovinud kedagi veenda selles, mida te ise ka ei usu?
- On teil õnnestunud veenda inimesi teie poolele üle tulema?

Täiendavad nõuanded

Seda meetodit on sageli kasutatud erinevate teemade arutamiseks workshop'ides, kohtumistel ja juhatuse koosolekutel. Mõnikord esitavad osalejad ise väited, mõnikord on need juba eelnevalt ette valmistatud. Et vältida olukorda, kus vaid üks või kaks inimest kogu aeg räägivad, võib imiteerida „mikrofoni“, mida tuleb käest kätte anda või lisada uue reegli, mille kohaselt need, kes on midagi öelnud, võivad ainult vastata kellegi argumentidele ja siis peavad tagasi astuma, et teha ruumi kellelegi teisele sellel poolel.

Kogenud väitlejate grupis võib juhtuda, et keegi asub kõiki teisi veenma, kui kogu grupp on kõik koos ühel poolel. See agitaator kasutab veenmiseks argumente, mis tunduvad täiesti loogilised, isegi siis, kui need pole tema isiklikud seisukohad. Juhendajana võite ka teie seda kasutada, et diskussiooni elavdada.

INIMÕIGUSTE PUSLE

„Inimõigused on nagu pusle. Kui üks tükk on puudu, on pusle poolik. Sama kehtib ka vaesuses elavate inimeste kohta. Kui üks meie õigustest ära võtta, satuvad kõik õigused ohtu. Ei saa inimestele nende õigusi jupikaupa anda ja loota, et nad ka oma olukorda jupphaaval parandavad” – üks liikumise ATD Neljas Maailm noortest liikmetest.

Eesmärk

Seda võib kasutada õhkkonna elavdamiseks, kuid selle peamine eesmärk on inimõiguste ulatuse ja lahutamatus teadvustamine.

Vahendid

1 kuni 1,5 meetrit paksu paberit/pappi (või vineeri)

Värv

Markerid

Lõikenuga (või vineerisaag, jõhvsaa)

Grupi suurus

Kuni 30 inimest

Aeg

Umbes 30 minutit

Etappide kirjeldus

Ettevalmistus

1. Värvige kumbki papi (või vineeri) pool erinevat värvi.
2. Joonistage ühele poole inimene või inimeste grupp. Visandage joonistuse peale pusle tükid (5 või 6) ja lõigake see tükideks.
3. Keerake pusletükid ringi ja kirjutage igaühele üks artikkel (vajadusel lihtsustatud) inimõiguste ülddeklaratsioonist.

Harjutus

4. Kui osalejad sisenevad ruumi, andke igaühele pusletükk. Olenevalt grupi suurusest võib mõni saada ka kaks või enam tükki. Selgitage, et igaüks sai ühe (või enam) inimõiguse, kuid selleks, et olla terviklik inimene, on vaja kõiki õigusi.
5. Paluge osalejatel üksteise järel lugeda ette, mis on kirjutatud nende tükile ja seda selgitada (või paluda kellelgi selgitada).
6. Kui kõik on ette loetud, paluge osalejatel tükid teisipidi keerata ja pusletükke kokku sobitades terviklik inimene kokku panna.
7. Kui pusle on kokku pandud, arutlege, miks on inimõigused olulised ja mida nad tege-
likkuses tähendavad.

Analüüs ja hindamine

Kas te mõistsite oma pusletükil kirjas olnud inimõigust?

Mida see teile teie arvates tegelikkuses/tavaelus tähendab?

Kas inimõigused on teie arvates olulised? Miks või miks mitte?

On teil kunagi olnud tunne, et teie õigusi rikutakse?

Kui ühte õigustest rikutakse või see on inimesele kättesaamatu, milline võib siis olla selle mõju inimese teistele õigustele?

Millised oleksid pikemas perspektiivis tagajärjed, kui tuleks elada ilma ühe või mitme inimõigusega?

Milline suhe on inimõiguste ja inimväärkuse vahel?

Täiendavad nõuanded

Kui te kasutate seda harjutust koolituse alguses, võiksite päeva lõpus igale osalejale ühe tüki anda, et nad saaksid järgmise päeva hommikul jälle pusle kokku panna. Inimestele jääb meelde, mille kallal nad töötasid ja lisaks saate kontrollida, kas kõik on kohal.

Harjutuse lõpus võiksite anda kõikidele osalejatele inimõiguste ülddeklaratsiooni teksti (võimalusel päriseks) ja jätta neile mõned minutid aega preambula läbilugemiseks või siis paluge kellelgi lugeda ette preambula ja kolm esimest artiklit, mis koos moodustavad seose inimõiguste ja inimväärkuse vahel.

ETTEKUJUTUS VÄHEMATE VÕIMALUSTEGA NOORTEST

Eesmärk

See on naljakas harjutus, mida võib kasutada koolituse alguses, sest see kutsub esile palju naeru ja lõõgastab. Sobib näiteks koolituse esimese päeva lõppu. Eesmärgiks on anda põgus ülevaade noorte sotsiaalse tõrjutuse erinevatest kontseptsioonidest läbi mängu ja veelgi enam anda tunda, mida tähendab üksteise sõnavara tundmaõppimine läbi teatri. Sellele harjutusele järgneb kindlasti informaalne (mitteametlik) arutelu, eriti kui seda kasutada õhtul pärast õhtusööki.

Vahendid

Suur lavaga ruum
Paberid ja kirjutusvahendid

Grupi suurus

10-40

Aeg

Umbes 2 tundi (1 tund ettevalmistamiseks/ 1 tund läbiviimiseks)
NB! See harjutus peaks olema lõõgastus, näiteks päeva lõpus või pärast lõunat.

Etappide kirjeldus

1. Kõigepealt selgitab juhendaja, et harjutuses kasutatakse lihtsaid teatrivõtteid. Inimesed, kes ei taha näidelda, saavad tegevust toetada ka ilma näitlemata. Moodustada tuleks rühmades (kuni 4 osalejat riigi kohta), kellele antakse 1 tund ettevalmistusaega, et mõelda välja lühike sketš noorte sotsiaalsest tõrjutusest vastavalt nende kultuurikontekstile ja kasutades oma keelt. Loomulikult on teretulnud, kui teemale lähenetakse läbi huumori. Selle harjutuse teises pooles esitatakse sketše ülejäänud gruppide ees (seadke valmis koht, kus oleks mingisugune lava).
2. Juhendaja peaks täpselt selgitama allpool esitatud reegleid:
 - Kui grupis on inimesi, kes ei taha näidelda, võivad nad tegevusele kaasa aidata sketši lavastamisel ja esineda jutustajate-tõlkidena siis, kui näitlejad sketše esitavad.
 - Iga rühm esitab oma sketši emakeeles. On tähtis, et näitlejad kirjutaksid selgesti üles oma dialoogid (iga näitleja kohta üks paber, kus on kirjas, mida ta ütleb).
 - Sketšid peaksid olema lühikesed (mitte rohkem kui üks minut, kasutatakse lihtsat dialoogi). Rekvisiite ega abivahendeid kasutada ei või.
 - Iga rühm peaks määrama ühe või kaks inimest, kes ei näitle, dialooge koolituse töökeelde ümber jutustama.
3. Igal grupil on omaette ettevalmistuseks tund aega. Sellel ajal saab juhendaja panna valmis lava, kus etendus toimub.
4. Kui kõik rühmad on valmis, selgitab juhendaja järgnevaid reegleid: sketše esitatakse üksteise järel; neid esitavad näitlejad koos tõlkega; kui näitleja on lõpetanud lause, tõlgib jutustaja selle kohe koolituse töökeelde, et kõik saaksid sketšist aru; tõlgi töö lihtsustamiseks peaks kasutama lühikesi lauseid.

5. Kui sketš on esitatud, võib korraldaja vajadusel anda näitlejatele mõne hetke oma etenduse selgitamiseks. See ei tohiks kesta kaua.
6. Näitlejad jäävad lavale ja juhendaja palub publiku hulgast vabatahtlikke, et need seisaksid varjuna iga näitleja taha.
7. Sketš esitatakse veel kord koos varjudega. Näitlejad peaksid kõneledes artikuleerima ja näitama varjudele kirjalikke lauseid, kui nad neid lausuvad. Sketš tõlgitakse veel kord.
8. Sketš esitatakse kolmandat korda nii, et varjud täidavad näitlejate osi ja näitlejad varjude osi. Vari peaks näitlemise ajal uut näitlejat aitama hääldusega (ilma, et ta liiga üksikasjalikuks muutuks, lihtsalt mängeldes). Sketši enam ei tõlgita.
9. Sketši võib esitada neljandat korda ilma varjudeta.
10. Kõik sketšid tuleb esitada.

Analüüs ja hindamine

Otsest vajadust analüüsi järele pole. See lõõgastav mäng on mõeldud ettekujutuse andmiseks, kuidas kõlavad sõnad üksteise sõnavaras.

INIMESTE VAJADUSTE PUSLE

Eesmärk

See harjutus aitab inimestel mõista, et see, mida nemad oluliseks peavad, ei pruugi teiste jaoks oluline olla. Samas paneb see harjutus mõtlema tõsiasja üle, et meil kõigil on samad põhilised inimõigused.

Vahendid

Üks suur paberileht igale osalejale
Markerid
Käärid

Grupi suurus:

Pole oluline

Aeg

60 minutit

Etappide kirjeldus

1. Andke igale osalejale paberileht ja paluge neil joonistada iseenda kontuurid. (Kui paber on piisavalt suur, võivad nad sellele pikali heita ja lasta teistel enda kontuurid joonistada). Lõigake kõik joonistused välja. Paluge osalejatel oma joonistused kuuks pusle tükiks jagada.
2. Tehke koos osalejatega ühine nimekiri asjadest, mis võiksid nende jaoks olulised olla, näiteks toit, sõbrad, katus pea kohal, armastus, haridus, stabiilne sissetulek, hea tervis, terve keskkond, usk, kena perekond, ideaalide olemasolu, sõnavabadus, rahu, elu ilma diskrimineerimiseta jne. kuni teil on nimekirjas 25-30 punkti.
3. Paluge osalejatel valida nimekirjast kuus õigust, mida nad hetkel enda jaoks oluliseks peavad ja kirjutada igaüks eraldi pusleõigule, mis nad oma joonistustest tegid.
4. Kui kõik on ühe pusletüki peale ühe õiguse kirjutanud, võivad nad joonistuse lahti lõigata.
5. Paluge kellelgi näidata oma puslet, valitud õigusi grupile esitleda ning selgitada, miks ta on just need kuus õigust välja toonud. Laske esitlejal õigused välja tuua ühe kaupa ja iga õiguse järel küsida, kas keegi grupis on veel sellise õiguse valinud, sama õigusega pusletükk palugu osalejal ette asetada.
6. Kui eelmises punktis märgitud inimene on lõpetanud, küsige ülejäänud grupilt, kas keegi valis samad õigused või kas teistel oli ühiseid õiguseid. Püüdke vältida diskussiooni selle üle, kas valitud õigused olid mõistlikud või mitte. Valik on rangelt individuaalne ja ei kuulu vaidlustamisele.
7. Paluge kellelgi teisel tutvustada oma valikuid ülejäänutele (selleks võiks olla keegi, kellel polnud eelmisel korral ühtegi ühist valikut või see, kellel langes kokku ainult üks või kaks valikut) ja korrake punkti 6.
8. Arutage grupiga seda, kuidas on võimalik, et inimesed tunnetavad oma vajadusi erinevalt. Küsige, kas on vajadusi/õigusi (kas siis uusi või neid, mis olid nimekirjas), mis on igale inimolendile täiesti hädavajalikud. Tehke nendest nimekiri ja võrrelge neid inimõiguste ülddeklaratsiooni lihtsustatud variandiga.

Analüüs ja hindamine

Kas paljud teie vajadused langesid kokku teiste inimeste vajadustega?

Kas te mõistate, miks teised valisid enda jaoks tähtsamateks muid asju?

Kuidas te valisite oma vajadused?

Mis te arvate, kas teie nimekiri on erinev sellest, mille te oleksite viie aasta eest teinud või sellest, mille te võib-olla tulevikus teeksite?

Kas on vajadusi/õigusi, mis peaksid olema eranditult kõigile tagatud? Miks nii, kui me tunnetame oma vajadusi erinevalt?

Täiendavad nõuanded

Te võite seda harjutust muuta, kui jagate inimestele rollikaarte, näiteks 90aastane vanaema, varjupaika taotlev pagulane, ratastoolis poiss, ärimees, madala sissetulekuga tudeng, kodutu tüdruk, elukutseline jalgpallur, India lastekodus kasvav laps, Venetsueela farmer jne. Paluge osalejatel samastuda rollikaardil oleva isikuga ja kujutada ette, millised õigused võivad nende jaoks olulised olla.

TEGELASKUJU LOOMINE

Eesmärk

Noored teadvustavad rohkem noortekultuuri mõju konkreetsele teemale ja kuidas seda teemat võivad mõista ja mõjutada teised ühiskonnaliikmed.

Vahendid

Hetke edetabelite muusika ja makk
Pabertahvel ja kirjutusvahendid

Grupi suurus

Vähemalt 10

Aeg

60 minutit

Etappide kirjeldus

1. „Jäälõhkumise“ harjutus lõdvestumiseks ja üksteise nimede teadasaamiseks. (5 minutit)
2. Pange taustaks mängima hetkel populaarne edetabelite muusika, et tekitada laupäevaõhtust meeleolu/õhkkonda. Joonistage pabertahvile inimese kontuur (soo tunnusteta). Sel ajal kui te seda teete, paluge osalejatel silmad sulgeda ja lasta end muusikast kaasa haarata. Selgitage edasist harjutuse käiku ja seda, et koos hakatakse teemat käsitlema, kasutades selleks ühte tegelaskuju.
3. Paluge kõigil silmad sulgeda. Alustage lugu: „ Kujutage ette, et on laupäeva õhtu, kell on seitse ja üks noor inimene valmistub välja minema. Ta on just tulnud duši alt ja hakkab riidesse panema. Ta ei jõua seda õhtut kuidagi ära oodata.“ Seejärel hakake küsima küsimusi, et panna osalejaid mõtlema tegelaskujule. Küsimuste hulgas võiks näiteks olla selliseid: Mis on tema nimi? Kuhu ta läheb? Mis tal seljas on? Kui vana ta on? Kellega ta välja läheb? Kus ta elab? Millega ta tegeleb? Ja nõnda edasi. Püüdke jätta detailid noorte fantaasia hooleks. Paluge neil avada silmad. Paluge neil hüüda vastused küsimustele valjusti ja täitke joonistus pildil detailide ja muu informatsiooniga, mille saab paberi ärtele kirjutada. (10 minutit)
4. Nüüd, kus te olete loonud tegelaskuju, jätkake oma looga ja pange tegelane käesoleva teemakohasesse olukorda. Näiteks kui te räägite narkootikumidest, siis võiks tegelaskuju minna ööklubisse, kus talle narkootikume pakutakse. Kui te räägite seksuaalsest tervisest, siis võiks tegelane minna peole uue partneriga kohtuma. Jätke lugu lahtiseks ja paluge grupil see lõpetada. Nad võivad oma variandi valjusti välja pakkuda. Jõudke loo lõpu suhtes kokkuleppele. (5 minutit)
5. Nüüd paluge igaühel ette kujutada, et nad tunnevad seda loodud tegelast ja öelda, kes nad on ja milline on nende suhe tegelasega (näiteks: „Mina olen X'i ema“, „Mina olen X'i sõber“, „Mina olen X'i koer“ „Mina olen X'i naaber“) ja mida nad X'st arvavad (näiteks „Mina olen X'i õpetaja. X on väga meeldiv ja elav. Kuid viimasel ajal olen ma tema pärast mures olnud...“). (10 minutit)
6. Paluge grupil moodustada kaks rivi näoga üksteise poole, mis oleks nagu puudega ääristatud allee. Juhendaja võtab endale X'i rolli ja rivide vahelt läbi jalutades peatub igaühe juures ning pöördub viimase poole. Vastavalt oma rollile annavad kõik X'ile nõu või kommenteerivad tema olukorda (10 minutit)
7. Lõpetuseks paluge osalejatel rollidest loobuda ja kommenteerida iseendana nimel X'i käitumist. Püüdke tabada hetk, kust alates oleks kõik võinud minna teisiti. Milline oli risk/surve? (10 minutit)

Analüüs ja hindamine

Laske neil analüüsida tegelaskuju ja olukorda. Oli see realistlik? Mis oli tõetruu ja mis võlts? Kuidas olid lood stereotüüpidega? Mida tuleks selle teema puhul kasutada, et see peegeldaks noortekultuuri realistlikult? (5 minutit)

8.2 Sotsiaalse tõrjutuse tunnetamine

AUTSAIDERID

Eesmärk

Interaktiivne harjutus, et vaadelda, kuidas mõjub üksikisikule teatud tunnuste järgi välistavatesse gruppidesse jagamine ning kuidas me reageerime äratõukamisele ja mis tunde annab gruppi kuulumine.

Vahendid

Puuduvad

Grupi suurus

Minimaalselt 12 inimest

Aeg

10 minutit

Etappide kirjeldus

1. Paluge kellelgi ruumist lahkuda. Järelejäänud inimesed jagavad ennast mingi kokkulepitud tunnuse (nt. juuksed, silmade värv, riietusstiil, pikkus või päritolu) järgi gruppidesse. (3 minutit)
2. Väljas ootav „autsaider“ kutsutakse ruumi tagasi ja ta peab ära arvama, millisesse gruppi ta kuulub. Ta peab põhjendama, miks ta enda arvates sellesse gruppi kuulub. Kui põhjendus on vale, ei saa „autsaider“ grupiga liituda isegi siis, kui ta on valinud õige grupi. (4 minutit)
3. Jätkake järgmise inimesega. Andke võimalikult paljudele osalejatele võimalus välja minna, loomulikult pidage silmas aega.

Analüüs ja hindamine

Kuidas me käitume, kui me kuulume gruppi? Kas on kerge autsaidereid tõrjuda (tagasi lükata)? Kas see on meeldiv? Kas me tunneme autsaiderile kaasa või naudime oma võimu? (3 minutit)

Täiendavad nõuanded

See harjutus keskendub peamiselt äratõugatu tunnetele ja kogemustele, mitte niipalju suhtlemisele. Harjutust võib kasutada vestluse juhtimiseks eelarvamustele ja sellele, kuidas me reageerime kuhugi kuulumisele või mitte kuulumisele. Seda harjutust võib edasi arendada ja teha selle põhjal inimeste isiklike kogemuste uuring.

KOODI MURDMINE

Eesmärk

See väikestele rühmadele sobiv harjutus eeldab, et iga grupi üks liige jälgib tähelepanelikult teiste käitumist. Eesmärgiks on jälgida keha-keelt, arendada vaatlemisoskust ja uurida grupi käitumise mõju üksikisiku käitumisele.

Vahendid

Puuduvad

Grupi suurus

Pole oluline

Aeg

25 minutit

Etappide kirjeldus

1. Jagage osalejad neljastesse või viiestesse gruppides. Üks inimene igast rühmast lahku ruumist. Teised lepivad kokku mingi liigutuse, mida nad vestluse (või mõne muu tegevuse) ajal selle inimese ees esitavad, kes on hetkel ruumist väljas. (3 minutit)
2. Ukse taha saadetu tuleb ruumi tagasi ja hakkab tähelepanelikult jälgima gruppi, kõik grupi liikmed esitavad kokkulepitud tegevust. Kui jälgija tunneb, et ta on kokkulepitud käitumiskoodi ära tabanud, hakkab ta ise ka seda tegema ja teistega suhtlema. Kui ta on koodi õigesti ära arvanud, siis võtab grupp ta vastu kui ühe enda hulgast – aktsepteerib teda. Kui ta eksib, jätkab grupp tema ignoreerimist. Vaatleja peab jätkama jälgimist seni, kuni ta tabab ära käitumiskoodi ja teised teda aktsepteerivad. (5 minutit)
3. Nüüd on järgmise grupiliikme kord. Igal järgmisel korral võib grupp kokkulepitud koodi keerulisemaks teha. (10 minutit)

Analüüs ja hindamine

Kuidas autsaider end tundis? Mida avastati käitumiskoodi tabada üritades? Kuidas grupi liikmed ennast harjutuse ajal tundsid? Millised on paralleelid selle tegevuse ja igapäevases elus toimuva vastastikuse mõjutamise vahel? Kas osalejatel on tähelepanekuid või märkusi kehakeele kohta? (7 minutit)

Täiendavad nõuanded

Seda harjutust võib kasutada suletud gruppides kasutuselolevate verbaalsete koodide uurimiseks, et näha, kuidas grupp võib luua täiesti oma keelekasutuse. Verbaalne kood - näiteks kõik laused peavad algama w-tähega sõnaga. Grupid võivad verbaalsele koodile lisada ka mingi tegevuse. Näiteks peavad kõik grupi liikmed enne teiste liikmetega kõnelemist looma silmsideme valitud grupijuhiga.

Selle harjutusega võib minna ka suhtlemisest kaugemale ja uurida suletud gruppide teisi omadusi. Missugune on näiteks jõukudes nende omavaheline keel, kehakeel, käitumine, väärtused, riietumisstiil? Mis tunne on üritada pääseda suletud gruppi? Milliseid sõnumeid jagavad suletud grupid väljaspool olijatele? Milleks on inimestele vaja suletud gruppe?

„PUUETEGA INIMESTE“ VÕISTLUS³

Eesmärk

Panna inimesed mõistma, mida tähendab, kui teatud piirangud kitsendavad sinu tegutsemisvabadust.

Vahendid

Paber
Kirjutusvahendid
Vildikad
Värvid
Sall
Nöör/köis
Pendel
Kõrvatropid
Õhupallid
Sünnipäevaküünlad

Grupi suurus

5-40 inimest

Aeg

2 tundi

Etappide kirjeldus

1. Vajaduse korral jagage grupp väiksemateks viie- kuni kaheksaliikmelisteks meeskondadeks.
2. Selgitage grupile, et nad peavad teatud ülesanded ühe tunniga lahendama. Mõned ülesannetest on meeskondlikud. Neid tuleb teha terve grupiga nii, et keegi ei jääks kõrvale. Teisi ülesandeid tuleb täita kogu aeg. Näiteks hoida õhupalli kogu aeg õhus nii, et see vahepeal maad ei puudutaks või hoida pendlit kogu aeg kõikuvana. Näiteid meeskondlike ülesannete kohta:
 - joonistage grupi portree;
 - pendel peab lakkamatult kõikumama;
 - läbige takistusjooks (ronimine läbi rõnga, üle tooli, laua alt läbi jne);
 - tehke laul koolitusest, milles osalete;
 - andke iga kümne sekundi järel pulk kellelegi edasi;
 - lõpuks peavad kõigil olema klouni näod (maskid või näomaalingu värvid);
 - paluge osalejatel voltida paberlaevu;
 - hoidke sünnipäevaküünlal põlevana (süüdata tuleb teise küünlaga);
 - õhupall ei tohi maad puutuda.
3. Lisaks sellele on mõned puuetega inimesed. Neil seotakse silmad kinni, pannakse kõrva tropid, kaks osalejat seotakse omavahel kokku, mõni ei või rääkida samas keeles, milles räägivad teised, mõni ei tohi öelda „ei“ ega „jah“, mõni ei või üldse rääkida, mõni ei või kasutada oma paremat kätt, jne. Selgitage, et ülesanded tuleb täita tunni ajaga. Teiste gruppide segamine pole lubatud.

³ Katholieke Jeugdraad, Chirojeugd Vlaanderen, Belgium lahkel loal.

4. Puuetele vaatamata peab grupp täitma ikkagi kõik ülesanded. Iga grupi juures peab olema vaatleja, kes kontrollib, et reeglitest peetakse kinni ja ülesannete täitmisest võtavad osa kõik grupi liikmed.
5. Tunni aja pärast esitavad grupid oma tulemused ja arutavad, kui raske või kerge oli nende jaoks ülesannete täitmine.

Analüüs ja hindamine

Mis tunne oli olla ilma puudeta?

Mis tunne oli olla puudega?

Kas te töötasite koos ühtse grupina?

Kas grupp toetas neid, kellel oli teatud puue?

Kas puue tähendas ka seda, et need inimesed ei näidanud üles initsiatiivi?

Missugused puuded on veel olemas?

–

Allikas: Mugandatud raamatust „Underdog“ (Intercultureel Spelenboek, Centrum van Informatieve spelen, Leuven, Belgia), kus allikana kasutati originaali „Het recht van de sterkste“ (Soort zoekt andere Soort, Katholieke Jeugdraad, Chirojeugd Vlaanderen 1992).

JÕGI⁴

Eesmärk

Tuletada täiskasvanutele meelde, millist survet võivad noored kogeda.

Vahendid

Sall

Maalriteip

Rollikaardid

Ajalehepaber

Markerid

Grupi suurus

6-30

Aeg

20 kuni 25 minutit

Etappide kirjeldus

1. Valmistage ette rollimängu kaardid (vaata käesoleva käsiraamatu järgmiselt leheküljelt). Olenevalt grupi suurusest kasutage nii mitut tegelaskuju, kui vaja. Veenduge, et üks saaks endale noore inimese rolli.
2. Seletage, et täiskasvanuna unustame me liiga tihti, mida tähendab olla teismeline – teismeline siis, kui su ümber on nii palju mõjutusi ja survet. See harjutus on tõhus vahend, et mõista survet, millega teismelised silmitsi seisavad. Moodustage kahe pika teibi abil jõgi. Kägardage kokku mitu ajalehte ja loopige need jõkke takistusteks. Kasutage fantaasiat ja nimetage neid alligaatoriteks, keeristeks, kiireks vooluks või millekski sarnaseks. Paluge endast märku anda neil, kes soovivad osaleda rollimängus. Valige nende hulgast kuni 10 inimest ja andke igaühele rollikaart. Andke neile kaks minutit aega oma osale mõtlemiseks. Selgitage, et tänapäeval on noorte elus erinevaid vastandlikke mõjusid rohkem kui kunagi varem. Need võivad mõjutada noorte tehtud otsuseid, muuhulgas ka nende poolt seksuaalsuse kohta tehtud otsuseid. Paluge kõigil rollikaartidega mängijatel tulla ruumi ette ja astuda ükskõik kummale poole jõge. Paluge Noorel Inimesel ette astuda ja siduge ta silmad salliga kinni. Selgitage, et erinevad tegelaskujud peavad juhutama Noort Inimest liikumisel mööda jõge, aitama tal vältida ohtusid (alligaatorid, keerised, kiire vool). Andke tegelastele Noore Inimese juhatamiseks aega umbes 10 minutit. Tehke harjutusest kokkuvõtte. Kokkuvõtteks kasutage allpool toodud küsimusi.

Analüüs ja hindamine

- Mida te sellest harjutusest arvate?
- Oli see realistlik?
- Miks või miks mitte?
- Mis tunne oli olla Noor Inimene?
- Kas teie tundsite samasugust survet (ja mõjutusi), kui olite teismeline? Kuidas see mõjutab teismelise otsustusvõimet?

⁴ Advocates for Youth (Washington, DC) lahkel loal (<http://www.advocatesforyouth.org/lessonplans/river.htm>)

Rollikaardid mängule JÕGI

Noor Inimene

Kuulake kõiki, kes püüavad teid juhatada liikumisel mööda jõge

Vanem/kasuvanem

Teie teate kõige paremini. Pidades silmas Noore Inimese huvisid, seletage talle, mida teha. Kasutage selliseid väljendeid nagu „Kui mina sinuvanune olin...” Tundke end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

Vanavanem

Teie teate kõige paremini. Pidades silmas Noore Inimese huvisid, seletage talle, mida teha. Kasutage selliseid väljendeid nagu „Kui mina sinuvanune olin...” Tundke end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

Pastor (usuline juht)

Teie olete Noorele Inimesele moraalseks juhiks. Tundke end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

Sõber

Sa oled hea sõber. Sa tõepoolest hoolid Noorest Inimesest. Tunne end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

Õpetaja

Rõhutage kooli olulisust. Andke juhtnõure seal, kus peate seda sobivaks. Tundke end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

Sotsiaaltöötaja

Andke Noorele Inimesele nõu sellistes küsimustes nagu narkootikumide tarvitamine, seks, perekond, kool, jne. Tundke end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

Meedia

Mõelge kõikidele meedia mõjudele (TV, filmid, ajakirjad jne). Mõned meedia vahendusel tulevad sõnumid võivad sisaldada selliseid teemasid nagu seks, vägivald, raha jne. Tundke end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

Sõber

Sina oled halb sõber. Sa avaldad Noorele Inimesele halba mõju. Tunne end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

Tervishoiutöötaja

Andke Noorele Inimesele nõu nendes küsimustes, mis puudutavad tema tervist ja üldist heaolu. Näiteks: vestelge suitsetamisest, seksist, toitumisest, kaalust. Tundke end oma rollis vabalt ja laske fantaasial lennata!

ÄRA NAERA MINU ÜLE!

Seda harjutust võib kasutada grupiga, kuid kõige paremini toimib see üks-ühele olukorras, kus noortel on rohkem aega mõtiskleda tõstatatud probleemide üle.

Eesmärk

Mõelda selle üle, mis tunne on, kui sinu üle naerdakse. Süvendada empaatiat nende noorte vastu, kes võivad sellises olukorras olla. Harjutus julgustab noori leidma strateegiaid kiusamisega toimetulemiseks ja nende inimeste leidmiseks, kes neid aitaksid.

Vahendid

Igale noorele harjutuse ÄRA NAERA MINU ÜLE! tööleht (vaata järgmiselt leheküljelt).

Kirjutusvahendid

Grupi suurus

Ükskõik kui suur, kuid ideaalne oleks üks-ühele

Aeg

1 tund

Etappide kirjeldus

1. Alustage mõttega, et naer võib inimesed panna end ebamugavalt või rumalalt tundma, aga samas võib naer ka näidata, et inimesed on õnnelikud. Selgitage, et vahe ongi selles, kas naerdakse kellegi üle või koos kellegagi.
2. Jagage laiali töölehed ja paluge noortel mõtelda, kuidas nad ennast tunnevad, kui keegi nende üle naerab. Naerjateks võivad olla noorukite jõugu liikmed koolis, lapsevanem või õde/vend. Julgustage neid jagama oma kogemusi ja kirjutama lehele, mida nad tundsid, kui nende üle naerdi.
3. Arutage, mida võiks teha, kui see uuesti juhtuks. Näiteks minema kõndida ja rääkida sellest usaldusväärsele täiskasvanule või sõbrale. Pühendage arutelule piisavalt aega ja paluge siis noorel kasutada lehel olevaid tühje ruute ning joonistada sinna, mida võiks igas sellises olukorras teha.

Analüüs ja hindamine

Vaadake, mida nad joonistasid. Kas see lahendus teeb probleemile lõpu või põhjustab veel rohkem probleeme? Paluge neil mõtelda, mida nad teeksid, kui inimene, kelle üle naerdakse, neile üldse ei meeldi. Kas nad käituksid teistmoodi? Leppige kokku, millised on ohutud inimesed, kelle poole võiks toetuse saamiseks pöörduda, kui neil peaks midagi sellist juhtuma.

Tööleht harjutusele ÄRA NAERA MINU ÜLE!

Mis tunne on, kui inimesed sinu üle naeravad?

.....

.....

Kui minu üle oleks naerdud, oleksin ma võinud...

Kui kellegi teise üle oleks naerdud, oleksin ma võinud...

KUJUNDITE TEATER

(Vaata ka allpool olevat ülevaadet Augusto Boal'i kohta)

Eesmärk

Kujundite teatris loovad väikesed grupid grupiliikme või -liikmete kogemuste põhjal liikumatuid pilte või "draamastseene". See võimaldab turvalises keskkonnas uurida tundeid ja leida probleemide võimalikke lahendusi.

Vahendid

Puuduvad

Grupi suurus

Ükskõik milline

Aeg

Erinev

Etappide kirjeldus

1. Selgitage Boal'i töö tausta ja seda, kuidas tema teatrivorm annab kõikidele tegelastele „hääle” – mis ei tähenda tingimata seda, et nad peavad rääkima.
2. Paluge grupil mõtiskleda mingi teema üle – näiteks kiusamine, eraldatus, diskrimineerimine – mis tekitab nendes tugevaid tundeid ja mida nad saaksid konkreetse näitega illustreerida. Siis paluge kellelgi hakata skulptoriks, kasutada selleks oma kogemust või juhtumit ja ütelda, mitut inimest ta vajaks, et oma kogemust esitada. Paluge teistel mängijatel olla elavateks skulptuurideks.
3. Skulptor vormib iga inimese oma stseeni tegelaseks. Ta võib seda teha mingit poosi näidates ja paludes seda jäljendada. Kui osalejad end mugavalt tunnevad, võib skulptor ise näoilmet kohandada või jäsemeid soovitud asendisse nihutada. Vaadake, et keegi ei saaks viga!
4. Kui pilt on valmis, palub skulptor tardunud tegelastel kordamööda ellu ärgata ja oma mõtteid valjusti avaldada. Seda osa nimetatakse „mõtete jälgimiseks”
5. Iga kuju arutelu lõpus võite paluda grupiliikmetel „vormida” antud olukorrale võimalikku lahendust.
6. Andke kõikidele grupi liikmetele võimalus olla skulptor, kui nad seda soovivad ja kui aeg seda võimaldab.

Analüüs ja hindamine

Küsige igalt „liikumatus pildis” osalejalt, mis tunne oli, kui neid tegelaskujuks muudeti või kui nad mingit emotsiooni väljendasid. Mida pealtvaatajad esitusest arvasid? Oli see realistlik? Kui lõpus pakuti välja lahendusi, kas need olid realistlikud? Lõpuks küsige sellelt, kelle teemat esimesena uuriti, mida ta „elava pildi” loomisest õppis. Teemast olenevalt võib sellist laadi töö tekitada tugevaid tundeid ja seega tuleb seda käsitleda tundlikult. Alati jätke tegevuse lõppu piisavalt aega maha rahunemiseks, et taastada tasakaal.

Mõningad faktid Augusto Boali ja tema „Rõhutute Teatri“ kohta „Samal ajal kui mõned teevad teatrit, meie kõik oleme teater.“

Brasiilia teatrinäitleja Augusto Boal käivitas Rõhutute Teatri (Theatre of the Oppressed) 1950-datel ja 1960-datel aastatel. Ta tahtis muuta traditsioonilise teatri-monoloogi pealtvaatajate ja lava vaheliseks dialoogiks. Boal eksperimenteeris mitut liiki interaktiivsete teatritega, sest ta uskus, et dialoog on loomulik ja terve liikumapanev jõud kõikide inimeste vahel, et kõik inimolendid ihkavad ja on võimelised dialoogi pidama ning et kui dialoog muutub monoloogiks johtub sellest rõhumine.

Paratamatult, kui keegi näitab meile pilti või räägib oma kogemusest loo, siis lisame me sellele loole ja tegelastele oma kogemuste värvid.

Kujundite teater kasutab inimese keha vahendina tunnete, mõtete ja suhete näitamiseks. Teiste vormimise või oma keha kasutamise läbi võib luua ühte inimest või suurt gruppi inimesi hõlmava kujundskulptuuri, mis peegeldab skulptori nägemust olukorrast või rõhutusest. Kujundite teatrit võib kasutada nii nende gruppidega, kes on draamatehnikatega tuttavad kui ka nendega, kellel on vähe draamatehnika kogemusi või pole neid üldse. Keegi ei pea midagi pähe õppima ega ette kandma, aga see tehnika aitab tihti inimestel oma tundeid ja kogemusi turvalises keskkonnas analüüsida. Ja pealegi võib see väga lõbus olla!

Noortegrupiga võib näiteks uurida sotsiaalse tõrjutuse teemat. Kahel inimesel palutakse luua „liikumatu pilt“, milles kummagi poolt loodud kuju on kuidagi seotud teise poolt loodud kujuga – näiteks võiks üks olla ühiskonna enesekindel liige, teine nn autsaider. Teised grupi liikmed võivad lisada pildile täiendavaid kujusid (näiteks kõrvalseisjad, möödudajad või kummagi pildil oleva kaju sõbrad). Grupi juht koputab elavas pildis olevatele isikutele kordamööda õlale ja palub neil öelda paar mõtet valjusti. Väga huvitav võiks olla, kui elavas pildis osalejad vabastatakse lühikeseks ajaks ja antakse neile võimalus vaadata loodud pilti ning siis taas oma kohale asuda.

Seda harjutust saab muuta mitmel viisil. Esialgse pildi põhjal võivad ülejäänud grupi liikmed arvata, kus tegevus toimub ja kes iga isik võiks olla (nimi, vanus, amet/tegevusala jne). Nendelt võib küsida, millised sündmused viisid käesoleva olukorrani. Kui nad on välja mõelnud piisavalt erinevaid olukordi, siis jagatakse nad gruppidesse ja iga grupi ülesandeks on luua õiges järjekorras uus pilt ühest stseenist, mis viib lõppstseeni ehk esimese pildini.

Pärast seda pöörduvad liikmed algse pildi juurde tagasi. Need, kes elava pildi koostamises ei osalenud, püüavad pildil kujutatud olukorda kuidagi muuta, edasi arendada, sellele mingi lahenduse anda. Nad võivad seda teha nii, et koputavad ükskõik millise isiku õlale ja asuvad siis selle inimese kohale ning toovad pilti sisse uue vaatenurga või lausuvad mõne repliigi.

Need harjutused tekitavad üsna elava arutelu, mida juhendajal tuleb tundlikult ohjeldada.

Boal'i teatritöö üheks tahuks on Foorum Teater (Forum Theatre). Olemuselt on see draamavorm, mis ajendab provotseerival viisil aru saama ja õppima ning loob rõhumise või väljakutsetega toimetulemiseks gruppi ja üksikisikut abistavaid strateegiaid. Boal'i kirjelduse kohaselt võimaldab Foorum Teater inimestel „uurida teisi isikuid, teisi viise, mis annavad inimesele teatud olukorras rohkem jõudu/mõjuvõimu. Rõhu-

mise alt vabanemine tähendab teistsuguse käitumismalli omandamist." Foorum ei kohusta millekski ega ütle, mida peab tegema. Foorum pakub välja proovimisvõimalusi, mida saaks kasutada, kuid jätab lõppkokkuvõttes kõik inimese enda otsustada.

Foorumi stseene esitatakse tavaliselt lühistseenidena, nendesse võib vabalt kuuluda ka eelpool tutvustatud „liikumate piltide“ elluäratamine. Algselt näidatakse publikule kogu stseeni, seda juhatab Foorum Teatri juht ja etenduse läbiviija Jokker. Siis teatab Jokker, et sketš esitatakse uuesti, ainult et sellel korral võivad pealtvaatajad, kes soovivad stsenaariumit muuta või uut tegevuskava välja pakkuda, hüüda soovitud kohal „STOPP!“. Siis on pealtvaatajal võimalik näitlejaga kohad vahetada ja ise oma mõtted ellu viia või ütelda näitlejale, kuidas peaks stseeni muutma. Kui publik ise tegevust ei peata, võib seda teha Jokker ja paluda seejärel, et pealtvaatajad pakuksid võimalikke lahendusi.

Foorum Teater mitte ainult ei anna publikule tegutsemisvõimalust ega tee teda tegevuses osaliseks, vaid näitab ka kujundlikult, et alati on olemas valikud ja alternatiivsed teed, mis võivad tulemust muuta.

Täiendavat kirjandust lugemiseks

Boal, Augusto. *The Theatre of the Oppressed*. New York : Urizen Books, 1979.
Täiendav trükk Routledge Press New York/London, 1982.

Boal, Augusto, *Games for Actors and Non-Actors*. New York : Routledge Press, 1992.

Boal, Augusto, *The Rainbow of Desire. Selected Articles by Augusto Boal*, New York : Routledge Press, 1995.

ERINEVAD LAHENDUSED

Eesmärk

Stseenid väikestes gruppides, kus tähelepanu on keskendunud jõuetute olukorra muutmisele. Püütakse mõista jõuetuse tunnet, seda visuaalselt väljendada ja proovida erinevaid alternatiivseid lahendusi ja nende mõju. See harjutus põhineb osaliselt Augusto Boal'i tööil (vaata eelnevat selgitavat märkust Boal'i kohta).

Vahendid

Puuduvad

Grupi suurus

Erinev, kolmesed grupid

Aeg

50 minutit

Etappide kirjeldus

1. Paluge osalejatel tuletada meelde mõnda olukord, kus nad tundsid end jõuetult ega olnud võimelised midagi selles osas ette võtma. See võiks olla mõni olukord, mida nad üritasid tulutult muuta või olukord, mille puhul neile oleks meeldinud teistsugune lahendus. (5 minutit)
2. Kolmestest gruppides vormivad kõik kordamööda vaikselt ülejäänud grupi kolmeks stseeniks, mis kujutavad olukorra algust, keskohta ja lõppu. Ainult siis, kui inimene on segaduses selle üle, keda ta pildis etendab, tuleks talle seletada, kes ta on. (10 minutit)
3. Kui iga grupiliige on saanud ettevalmistada oma stseenid, tuleb valida üks lugu, mille kallal edasi töötada. Tehke valitud loo stseenid uuesti läbi, kuid seekord lisage igale pildile üks valjusti lausunud mõte. Väljamõeldavate mõtete järjekord tuleks varem kindlaks määrata.
4. Sama looga edasi töötades laiendage pilt ja mõtted kolmeks lühikeseks stseeniks (iga stseen mitte rohkem kui üks minut). Iga liige teeb oma mõttest lause ja lisab sellele sobiva tegevuse. (5 minutit)
5. Tooge kõik grupid kokku ja vaadake, mida iga grupp tegi. Kasutage ühte alagruppi oma demonstratsioonis. Võtke pilt, milles on kergesti äratuntav rõhuja ja rõhutav, kellele me kaasa tunneme. Paluge ülejäänud osalejatel pakkuda välja võimalusi, kuidas võiks jõuetu isik toimida, et oma olukorda muuta. Proovige need ettepanekud järelle, kasutage mõtte väljakäinud inimest stseenis selle asemel, kelle käitumist ta tahtis muuta. Jätkake seda ülejäänud lugudega, kas siis ühes grupis või kahes (liitunud) grupis, kus kordamööda ollakse publiku osas. (15 minutit)

Analüüs ja hindamine

Kuidas mõjutavad erinevad tegevused tulemust? Kuidas seostub see harjutus osalejate päriseluga? Mida saavad nad sellest harjutusest endaga kaasa võtta? Mida nad sellest harjutusest õppisid? (5 minutit)

Täiendavad nõuanded

On oluline, et jõetu rolli osatäitja kritiseerimise asemel mõtleks grupp talle välja erinevaid alternatiivseid käitumisviise. Tihti näeb terve grupp koos lahendusi, mida üksikisikud eraldi ei märka.

POSTKAARDID

Praktiline harjutus väikestes gruppides, et uurida sotsiaalse ebaõigluse ja sellega võitlemisega seotud küsimusi.

Eesmärk

Selle harjutuse eesmärgiks on uurida visuaalsete kujundite abil konkreetseid näiteid sotsiaalsest ebaõiglusest ning leida võimalikke ja sobivaid tegevusi.

Vahendid

Postkaardid, kas järgmisel leheküljel pakutud näidete hulgast või teie enda valikul.

Grupi suurus

Väikesed kolme- kuni viieliikmelised grupid

Aeg

40 minutit

Etappide kirjeldus

1. Andke igale väikese grupi liikmele üks postkaart. Te võite paljundada ja lahti lõigata järgmisel leheküljel pakutud kaardid või ise valida või kujundada. (Vaata: täiendavad nõuanded). Paluge igal grupil esitada üks seeria stseene, mis kirjeldaksid kaardi sõnumit. Iga kujundiga peaksid nad looma heli-efekti, mis nende arvates võtab kokku põhiemotsiooni või tunde. (15 minutit)
2. Grupid esitavad oma stseenid. Iga stseeni korral arvab publik, mis võis olla kaardile kirjutatud. Alles siis loeb esinev grupp oma kaardi ette. (15 minutit)
3. Mõnele grupile võib tunduda, et nad ei suutnud kaardi olemust tabada või et nende stseeni tõlgendati valesti. Need grupid võivad publiku ettepanekuid arvesse võttes oma tööd muuta ja parandada ning stseeni uuesti esitada. (Sellisel juhul tuleb arvestada lisaajaga.)

Analüüs ja hindamine

Mida arvavad grupid kaartidel tõstatatud küsimustest? Mida nad sarnases olukorras teeksid? Kas sarnaseid asju juhtub ka tänapäeval? Kui see on nii, siis mida inimesed nendes olukordades teevad? Kui osalejad peaksid kaartide sisu ühe lausega kokku võtma, siis milline see lause oleks? (10 minutit)

Täiendavad nõuanded

Juhendaja peaks valida kaardid nii, et teemad oleksid grupile sobivaid. Grupp võiks ka seda tööd edasi arendada ja ise postkaarte või plakateid teha.

Kolm näidet postkaartidest

POSTKAART

Kui ma annan vaestele toitu,
kutsuvad nad mind pühakuks.
Kui ma küsin, miks pole vaestel toitu
sõimatakse mind kommunistiks.

- Dom Helder Camara, Brasiiliast

POSTKAART

Meie süüks võib panna palju vigu ja
palju puudusi, kuid meie kõige suurem
kuritegu on laste hülgamine, eluallika
hooletusse jätmine. Mitmed asjad,
mida vajame, võivad oodata. Lapsed ei
või. Praegu on see hetk, kui kujunevad
nende luud, tekib nende veri ja nende
meeled arenevad. Neile me ei saa ütelda:
„homme”. Nemad on „täna”.
-Gabriela Mistral, Nobeli preemiaga
pärjatud Tšiili luuletaja

POSTKAART

Kõigepealt tulid nad juutide järele ja
ma ei öelnud sõnagi, sest ma polnud
juut. Siis nad tulid kommunistide järele
ja ma ei öelnud sõnagi, sest ma polnud
kommunist. Siis nad tulid ametiühingu
liikmete järele ja ma ei öelnud sõnagi,
sest ma ei olnud ametiühingu liige. Siis
nad tulid minu järele ja enam ei olnud
kedagi, kes minu eest oleks kostnud.

- Martin Niemöller,
natside ohver